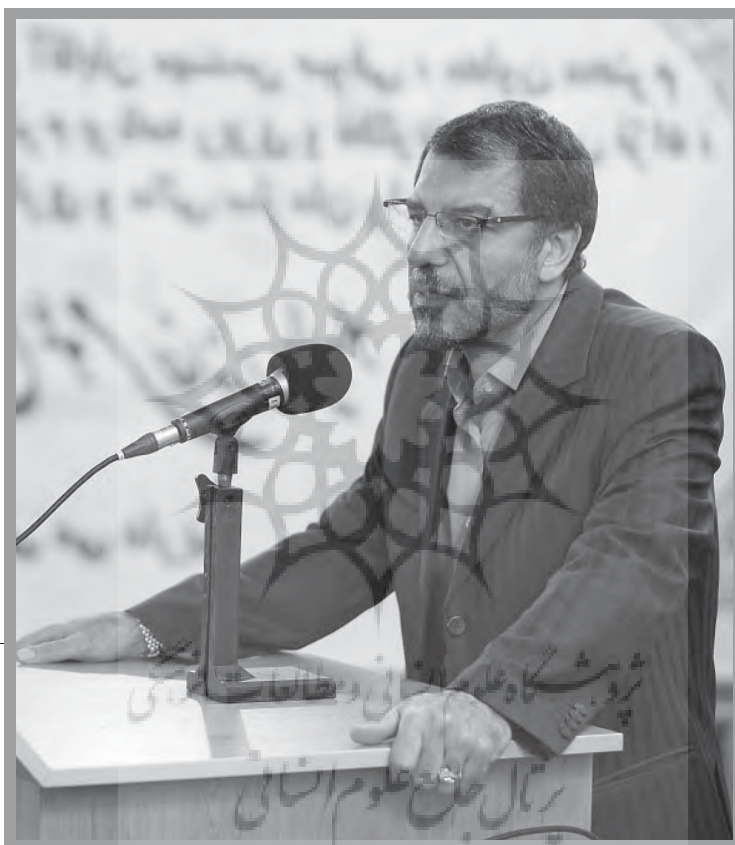

نهادینه‌سازی اخلاق حرفه‌ای و ضرورت واقع‌گرایی

بایسته‌های طنز رادیویی از دیدگاه معاون صدای رسانه ملی

اشاره

برگزاری نخستین جشنواره «طنز و تبسم» (تهران- مردادماه ۱۳۸۹) که با همت دست‌اندرکاران برنامه‌ریز و برنامه‌ساز در رادیو ایران از اندیشه به عمل آمده، فرصت و مجالی فراهم آورد تا جایگاه و نقش تأثیرگذار برنامه‌های طنز در ایستگاه‌های رادیویی مختلف صدای جمهوری اسلامی با تأمل و توجه جدی اندیشمندان و صاحب‌نظران روبه‌رو و مواجه شود و دیگر بار از الزامات و ضرورت‌های طراحی، ساخت و ارائه برنامه‌ها سخن به میان آید و درباره آن، بررسی و تحلیل آسیب‌شناسانه صورت گیرد.

آنچه در پیش روی شما خوانندگان گرامی قرار دارد، گزیده متن سخنرانی معاون صدا در آیین پایانی این جشنواره است که در آن از بایسته‌های طنز رادیویی سخن به میان آمده است و نکاتی چند در این باره در پیش روی برنامه‌ریزان، برنامه‌سازان و جمله پژوهشگران و علاقه‌مندان قرار گرفته است:

حاصل شده شرایطی فراهم آوریم که آستانه تحمل همگان در این حیطه بالاتر برود و جاذبه بیشتری برای توجه به این قبیل برنامه‌های اثرگذار و حساس ایجاد شود.

نهاده‌سازی اخلاق حرفه‌ای در حوزه طنز و مطایبه رادیویی مسئولیت مشترک همه دست‌اندرکاران برنامه‌سازی طنز و فکاهه و مدیران رسانه است و در این کار باید به موارد مهمی چون قومیت‌ها، زبان‌ها و لهجه‌ها، طبقات اجتماعی، صاحبان حرفه‌ها و مشاغل، مسئولان اجرایی و... توجه شایسته کرد.

۴. آخرین نکته به ارزش واقع‌گرایی در عنصر طنز و فکاهه مربوط می‌شود. می‌دانیم که مطایبه و طنز در زبان و بیان هر شاعر و نویسنده‌ای در هر فرهنگ و زمانه‌ای، هنگامی با توفیق و تأثیرگذاری مناسب و مطلوب قرین بوده است که ریشه در واقعیات اجتماعی و افتوخیزها و غم و شادی‌های عصر خود داشته و به نحوی خوب و بد زمانه خویش را به

تصویر کشیده است. از این جهت میان فکاهه و طنز و شرایط واقعی زندگی فردی و جمعی گونه‌ای تناظر و تعامل برقرار است. اگر آثار مولیر، یا مطایبات عبید و یا قصه‌های ملانصرالدین بازتابی از زندگی مردم عصر خود تلقی نمی‌شدند، باز هم می‌توانستند اثرگذار و جذاب باشند؟! ایجاد پیوند میان بیان فکاهه و طنز و واقعیت زندگی از جهتی لازم و از جهت دیگر موجد نگرانی‌ها و شائبه‌هایی چون سیاه‌نمایی و ناامیدسازی است. به هر صورت در این زمینه هم ضروری است که رویکردی یافت شود که وجه واقع‌نمایی را در کنار امیدبخشی و مثبت‌نگری دربرداشته باشد. البته دوستان برنامه‌ساز ما به‌ویژه در **رادیو ایران** و برنامه **جمعه ایرانی** در این زمینه تا به حال بسیار موفق بوده‌اند و بدون تردید در آینده هم موفق‌تر از پیش خواهند بود. امیدوارم با تلاش‌هایی که در زمینه تولید و پخش برنامه‌های شاد و مفرح در تمامی شبکه‌های رادیویی به عمل آمده، متناسب با اهداف و سیاست‌های هر شبکه در این زمینه عمل کنیم و جامعه‌ای سرشار از امید و نشاط و سرزندگی داشته باشیم!

۱. ما در رسانه رادیو به‌شدت به گسترش فضای فکاهه و طنز نیاز داریم. می‌دانیم که یکی از ویژگی‌های مهم شوخی و مطایبه و نیز طنز، تسکین تنش‌ها و آرام درونی، و ایجاد و تقویت نشاط و آرامش روحی است. ما به کمک مطایبه و طنز می‌توانیم لبخند را، که به راستی اکسیر بازسازی روحیه‌هاست، به مخاطبان خویش ارزانی داریم و از این راه به آنها در مقابله مؤثرتر با تنگناها و دشواری‌های زندگی روزمره یاری رسانیم. نیازی به تکرار ندارد که زندگی مدرن و روند روبه‌گسترش شهرنشینی و صنعتی‌شدن، موجد تنش‌ها و اضطراب‌های بسیار در زندگی معاصر است. این اضطراب‌ها و تنش‌ها به کشور ما اختصاص ندارد و به‌گونه‌ای کم‌وبیش یکسان در همه جوامع پیشرفته و نیز در حال پیشرفت دیده می‌شود. ترافیک سنگین، آلودگی هوای شهرها، انواع آلودگی‌های صوتی، تخریب بی‌رویه محیط زیست، تغییر نامتناسب الگوهای زندگی از مسکن گرفته تا تغذیه و... خود را در قالب انواع خاطرپریشی‌ها و تنش‌ها می‌نمایانند. این اضطراب‌ها و تنش‌ها در چرخه‌های بعدی خود موجد بیماری‌های مختلف جسمی و روحی‌اند. در این میان رسانه‌ها، به‌ویژه رادیو قادرند با پخش برنامه‌های شاد و مفرح به مخاطبان خود کمک کنند تا مقابله مؤثرتری با دشواری‌ها داشته باشند و روحیه فرسایش‌یافته خود را احیا و بازسازی کنند.

۲. ما در فرهنگ و ادبیات خود- از ادبیات شفاهی مردم کوچه و بازار و فولکلور متنوع و ریشه‌دارمان گرفته تا ادبیات رسمی و مدون- میراثی غنی در حوزه شوخی، مطایبه، طنز و فکاهه داریم و این امر بزرگ‌ترین فرصت را برای گسترش کمی و کیفی برنامه‌هایی از این دست در رادیو فراهم می‌آورد.

کمتر جامعه‌ای چون جامعه ایران و کمتر زبانی چون زبان فارسی این همه شوخ‌طبعان و فکاهه‌پردازان ادیب و خوش‌ذوق را از سعدی و مولوی تا عبید و نسیم‌شمال در اختیار داشته است. اصل وجود این همه شوخ‌سرایان و طنزآوری در فرهنگ و ادبیات را باید قدر شناخت و آن را پشتوانه‌ای برای توسعه این زبان و گفتمان در رسانه تلقی کرد. گسترش میدان موضوعی طنز و فکاهه، و نیز توسعه و ارتقای ساختارهای فکاهه و طنزپردازی، به پشتوانه ادبیات غنی کشورمان رونق بیشتری می‌یابد و این مسئولیت مهم برنامه‌سازان ماست که این ثروت عظیم را بیش از پیش استحصال کنند و نمود رسانه‌ای آن را توسعه بخشند.

۳. گسترش فکاهه و طنز در رسانه نیازمند تقویت مبانی اخلاق حرفه‌ای است. می‌دانیم که در رویکرد رسانه‌ای به مقولات شوخی و طنز، به نحوی پای افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی به میان کشیده می‌شود. کسانی که نیش طنز متوجه آنهاست، ممکن است از این بابت آزرده شوند و زبان به انتقاد از رسانه بگشایند و دشواری‌هایی را سر راه آن قرار دهند. همه ما کم‌وبیش انتقاد افراد و گروه‌های گوناگون را از رویکردهای فکاهه و طنز در رسانه‌های مختلف از جمله در برنامه‌های رادیویی خودمان شنیده و دیده‌ایم. ممکن است انتقادکنندگان محق نباشند، ولی توجه به نظریات ایشان مهم و در بسیاری موارد الزامی است.

به هر صورت ما در برنامه‌های طنز نیازمند چارچوب‌های اخلاقی و حرفه‌ای مناسبی هستیم تا اولاً: نگرانی افراد و گروه‌های اجتماعی را از برخوردهای جانبدارانه و مخرب کاهش دهیم و ثانیاً: در پرتو اطمینان خاطر